בס"ד

דרכי חינוך
בונים את דור העתיד

העלון לאברכי כולל, בני הישיבות ולכל לומדי התורה

האיחוד בחידוד

המאחד בקרבו חידודים ותשובות בהלכה ובאגדה

לע"נ ר' שמעון יהודה בן הגה"צ ר' אברהם יעקב (זיידל) עפשטיין זצוקלה"ה

פרשת ח"י שרה - תשע"א | גליון קמ"ג | שנה חמישית

דבר תורה

"וַתָּמֻת שָׂרָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע הִוא חֶבְרוֹן בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַיָּבֹא אַבְרָהָם לִסְפֹּד לְשָׂרָה וְלִבְכֹּתָהּ". בראשית כ"ג ב'.

רש"י מבאר את סמיכות פרשת עקידת יצחק למיתת שרה, ע"פ דברי התנחומא (וירא כ"ג), "ונסמכה מיתת שרה לעקידת יצחק, לפי שעל ידי בשורת העקידה שנזדמן בנה לשחיטה וכמעט שלא נשחט, פרחה נשמתה ממנה ומתה". וכל הלומד פסוק זה פלא גדול יתפלא, היאך יתכן הדבר, שמיתת שרה הגיע ממצות העקידה, במיוחד ע"פ דברי ר' אלעזר בפסחים ח' א' וב', "שלוחי מצוה אינן ניזוקין לא בהליכתן ולא בחזירתן", והיאך לכאורה אברהם ויצחק ניזוקו ממצותם.

בפתיחתא למדרש רבה לאסתר, אות ג', מובא מעשה נורא בבני אלכסנדריא, "אמר רשב"י, בג' מקומות הקב"ה מזהיר לישראל שלא יחזרו למצרים... בשלשתן כפרו ובשלשתן לקו... והשלישית בימי טרכינוס שחיק עצמות, ילדה אשתו בליל תשעה באב והיו כל ישראל אבלים, נשחק הולד בחנוכה, אמרו ישראל, נדליק או לא נדליק. אמרו, נדליק וכל מה דבעי לימטי עלן ימטי (אמרו ישראל, נדליק, וכל מה שירצה ה' להביא עלינו, יביא). אדליקו, אזלון ואמרון לישנא ביש לאשתו של טרכינוס, אילין יהודאין כד ילידת הוו מתאבלין, וכד מיית ולדא אדליקו בוצינין (כשהדליקו היהודים נרות חנוכה, הלכו ואמרו לשון רעה לאשתו של טרכינוס, אותם היהודים, כאשר ילדת הם התאבלו ואשר הולד מת הם מדליקים נרות). שלחה וכתבה לבעלה, עד דאת מכבש ברבריין, בא וכבוש אילין יהודאין דמרדו בך (שלחה אשת טרכינוס וכתבה לבעלה, עד שאתה כובש את הברבריים, תבוא ותכבוש את אותם היהודים שמרדו בך). סליק לאילפא, וחשב למיתי בעשרה יומין, ואייתיה רוחא בחמשה יומין, אתא ואשכחינון דהוו עסיקין בהדין פסוקא (דברים כ"ח מ"ט), יִשָּׂא ה' עָלֶיךָ גּוֹי מֵרָחוֹק מִקְצֵה הָאָרֶץ כַּאֲשֶׁר יִדְאֶה הַנָּשֶׁר, אמר להון אנא הוא נשרא דחשיבית למיתי בעשרה יומין ואייתיתני רוחא בחמשה יומין, הקיפון לגיונותיו והרגן..." (עלה טרכינוס לספינה, חשב להגיע בעשרה ימים, באה רוח והביאתו מהרה בחמשה ימים, בא ומצא את ישראל שהיו עוסקים בפסוק ישא ה' עליך וגו', אמר להם, אני הוא אותו הנשר שהגעתי בחמשה ימים במקום בעשרה, והקיף את ישראל בחייליו והרגם).

גם מעשה זה טעון הבנה וביאור, היאך יתכן וקהילה שלימה של אנשי אלכסנדריא, שמסרו נפש והדליקו נרות חנוכה, הגם שהגיע להם עונש על שגרו במצרים, מ"מ היאך יתכן ועל ידי מסירות נפשם למצוה נהרגו כולם, הרי שלוחי מצוה אינם ניזוקין.

עוד צריך ביאור, בדברי ר' יוסי בשבת קי"ח ב', "יהא חלקי ממתי בדרך מצוה", היאך שייך לומר כן, כאשר הלכה ברורה היא ששלוחי מצוה אינם ניזוקין.

וקשה לומר דכל הני איירי בשכיח היזיקא [עיין מהרש"א בח"א שם].

אלא מחדש הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א (בטעמא דקרא בפרשתינו), חידוש גדול בדין 'שלוחי מצוה אינם ניזוקין', שאין הכוונה שלא יארע לעושה המצוה שום דבר בשעת קיום המצוה, אלא שהמצוה עצמה לא תגרום לעושיה שום היזק, אבל אם בלאו הכי הגיע זמנו למות, זכות הוא לו שיסובב מיתתו על ידי מצוה, ויחשב לו הדבר כמוסר נפשו על קידוש ה'.

ולפי"ז מבאר הגר"ח, אצל שרה אמנו, זמן ועת מיתתה נקבע לאותו יום, ובמקום למות על מיתתה כדרך כל הארץ, זכתה שרה שבעת מיתתה קידשה שם שמים, שמיתתה היתה מחמת המצוה, ודבר זה נחשב לה למעלה גדולה, וכמו"כ אצל בני אלכסנדריא, עונשם נקבע למיתה מפני שהתגוררו במצרים ועברו על ג' האיסורים שנאמרו על כך, רק בזכות מסירות נפשם למצות נר חנוכה, זכו שנהרגו על קידוש ה', וזה גם מה שר' יוסי אמר, שיהא חלקו שכאשר יגיע זמן מיתתו, שימות בדרך מצוה, כך שמותו יחשב כקידוש שמו יתברך.

ומסיים הגר"ח את דבריו, דבמקום ששכיח היזיקא, אסור לו לאדם לעשות את המצוה ולומר שאם הוא יהרג זה סימן שהגיע עתו וזמנו ונגזר עליו מיתה והוא הצליח למות על מצוה, שבמקום שכזה אסור לסמוך על כך, אלא אין לו להסתכן, והראיה ממה שבכל סגיות הש"ס שהגמ' שואלת מדין שלוחי מצוה אינם נזוקין, הגמ' תמיד מתרצת 'שכיח היזיקא שאני', ולא אומרת שיעשה את הדבר מצוה, ואם ימות סימן שממילא היה צריך למות, אלא בודאי שבשכיח היזיקא אסור לאדם לעשות את המצוה.

ובנותן טעם להביא בזה את מה שמסופר בספר 'בסוכות תשבו', אודות הגאון רבי דוד פיינשטיין זצ"ל, אביו של הגאון רבי משה זצ"ל, שאף באחרית ימיו הקפיד על שינה בסוכה, למרות הקור הגדול שהיה ברוסיה, במקום בו התגורר. בשנתו האחרונה ישן כל ימי החג בסוכה, ואף בליל שמיני עצרת (שכידוע בחו"ל ישנים בסוכה אף בשמ"ע כדעת הגר"א), ומרוב הקור שהיה, לקה בדלקת ריאות ולאחר ששה ימים נפטר. ובהספדו אמר בנו הגר"מ, שלא יעלה במחשבת אדם,שהנהגת אביו בשינתו בסוכה באותה לילה היה שלא כדת וכדין, שמחמת כן הוא נפטר, אלא היות והוא מסר את נפשו תמיד על מצות שינה בסוכה, זיכהו ה' שכאשר הגיע עתו ונגזר עליו למות, הוא נפטר בזמן קיום מצוה זו.

© כל הזכויות שמורות ל"איחוד בחידוד" מדפיסי הכתבים - מדפיסי ארץ ישראל

כתב חידה

קטן הבנים הייתי,
ושבט שלם הקמתי,

בני זכה למלכות,
ומיתתו מחמת זנות.

לאחר המלחמה בה מתו גיבורי,
הומתו הנשים יוצאי חלצי.

מי אני?

רמז: דמות הקשורה לפרשה

תזכורת: הקשר בין הדמות לפרשה הוא בהזכרתה או ברמיזתה בפרשה או בפרש"י

מעשה רב

זה שנים שר' ראובן מקדיש מידי שבוע מספר שעות ללימוד עם יהודים שלא זכו שיהיה מי שילמד אתם תורה, ובס"ד רואה בלימוד זה הצלחה מרובה, שהשפיע רבות על אותם יהודים בשינוי אורחותיהם ובקיום המצוות, ובחינוך ילדיהם לתורה. במשך כל אותם שנים, בניו של ר' ראובן גדלו בס"ד, ולאחרונה הוא כבר נצרך לזמן רב בכדי ללמוד עם בניו, כך שאינו יכול לקיים שניהם, גם ללמוד עם בניו וגם ללמוד עם אותם יהודים שאין מי שילמד עמם.

לאחר מחשבה פנה ר' ראובן לר' שמעון ידידו, זה שלימודו עם אותם יהודים נזקף לזכותו, שבזמנו קישר אותו עמם, ואמר לו, שעם כל הזכות הגדולה שיש בדבר, הוא סבור שילדיו קודמים, גם מצד 'מבשרך אל תתעלם', וגם משום מצות חינוך, שחינוך בנו קודם לאחרים.

ר' שמעון טען לו, היות ואותם יהודים כבר קדמו, והוא לומד עמם זה כמה שנים, כבר התחייב להם, אין זה מן הדין לבטל את הקביעות עמם, ועל כל פנים, כל עוד ואינו מוצא ממלא מקום, בודאי שאין לו לעזוב את אותם יהודים יקרים, שלימודו עמהם הוא שעות הלימוד הכמעט יחידות שיש להם בשבוע.

השאלה היא, הצדק עם מי ?

לחכימא ברמיזא

בכלאים (פ"ט מ"ו) שנינו, "תופרי כסות תופרין כדרכן ובלבד שלא יתכוונו וכו', והצנועים תופרים בארץ", ופי' הרע"ב, "והצנועים, המחמירין על עצמן".

לפי"ז יש צורך ליישב עובדא באדם גדול מסוים.

התדע מיהו ?

[ואם תדע על מי אמרו שהיה זהיר במצות ציצית, וכמו שאמרו על רבו דרבו, תגלה מיהו].

מבין חידות

היכן מצינו שיש להקפיד לברך את הבנים לפי סדר לידתם.

מעניינא דסדרא

"בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידן" (יבמות צ"ט ב', ועוד).
היכן נרמז ענין זה בפרשתינו.

לע"נ מרת יונה סרי לוי ע"ה.

משיב דבר

אין להכריע בשום פנים ואופן על פי הכתוב כאן הלכה למעשה

תשובה ל"מעשה רב"

בתשובה לשאלה, האם אדם שקיבל תוספת שבת, גם בנו הקטן אסור במלאכה משום דין שביתת בנו עליו.

א] יש לברר בתשובת שאלה זו כמה פרטים, וכדלהלן: א) האם בני הבית נגררים אחרי בעה"ב, כשם שמצינו בשו"ע סי' רס"ג סי"ב שאדם נגרר אחר רוב הקהל, ב) יל"ע מהו גדר החיוב של 'אדם מצווה על שביתת בנו', ג) האם זה מתחיל בכניסת שבת, או גם בזמן ה'תוספת שבת'.

ב] שנינו בשבת קכ"א א', "נכרי שבא לכבות, אין אומרים לו כבה ואל תכבה, מפני שאין שביתתו עליהן, אבל קטן שבא לכבות, אין שומעין לו, מפני ששביתתו עליהן". ואיתא עוד בגמ', "בקטן העושה על דעת אביו", וכתב הרשב"א בחידושיו לשבת קכ"ג ב', "ואוקימנא בגמ' בקטן העושה על דעת אביו, כלומר, ועובר בזה משום לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך".

וראה בפרש"י עה"ת (שמות כ' י), שהביא על הפסוק הזה את דרשת המכילתא, "לא בא אלא להזהיר גדולים על שביתת קטנים", ומוסיף רש"י, "וזהו ששנינו קטן שבא לכבות אין שומעין לו מפני ששביתתו עליך". וברמב"ן שם כתב, "הזהירנו בשבת, שלא יעשו הבנים הקטנים מלאכה לדעתינו וברצוניני".

ג] והרמב"ם בפ"ב מהל' שבת ה"ז, כתב לגבי מי שהחשיך לו בדרך ויש לו כיס עם מעות, "היה עמו חש"ו, מניח כיסו על החמור ואינו נותנו לאחד מהן, מפני שהן אדם מושיראל וכו', חרש וקטן ונותנו לאיזה מהן שירצה". והקשה בהגהות הרמ"ך שם, "תימא, היאך סתם דברי והתיר לתתו לקטן להוליכו להדיא, וכי משום הפסד ממון התירו לו לעבור על מש"כ בתורה לא תאכלו, לא תאכילום, להזהיר גדולים על קטנים (ובמות קי"ד א')", אמנם מ"מ לא הקשה משום איסור דקרא דלא תעשה כל מלאכה, המובא במכילתא הנ"ל.

ובמ"מ שם מבאר שיטת הרמב"ם, וכותב, "וכ"ל טעם לדברי, שאין אנו מצווים על שביתת אלו כמו שאנו מצווים על שביתת בהמתנו, וזה פשוט, ולא נאסרו אלא להאכילן בידים, ולפי"ז כשנותנו לאחד מאלו, אינו נותנו בשבת שיהא כמאכילו בידים, אלא מע"ש הוא נותן להם, קודם שקדש היום, והן עושין המלאכה בשבת, ואצל מי שהחשיך לו בדרך לא הזהירו". וביאור דבריו, דלדברי הרמ"ם, צ"ב, דהרי אע"פ שתחילת המלאכה בע"ש, הא סו"ס מטלטלין בשבילו בפנים בשבת עצמה, וי"ז כותב המ"מ, דכשנתנו בע"ש, אין זה חשיב כמאכילו בידים, משום מה שממשיך אח"כ לטלטלם בשבת, אבל אילו היה מצווה על שביתת בנו כמו על שביתת בהמתו, היה מטעם זה צריך להגיח הדין בנתנו לחש"ו, שמניחו עליו כשהוא מהלך, ונוטלו הימנו כשהוא רוצה לעמוד, כמ"ש הרמב"ם בה"ו לגבי בהמה, וכמו שכתבו הרמב"ן והרשב"א גם לגבי חש"ו.

אמנם בסוף דבריו כותב המ"מ, "מ"מ אפשר שרבינו כתב דברי הגמ' כפשוטן, ואף הוא סובר כדעת המפרשים ד"לי".

ד] ולכאו' יש ראיה ששיטת הרמב"ם דבנו קיל מבהמתו, דברמב"ם שם בה"ד, כתב, "כשם שאדם מצווה על שביתת בהמתו בשבת, כך הוא מצווה על שביתת עבדו ואמתו, ואע"פ שהן בני דעת, ולדעת עצמן עושין, מצוה עליו לשמרן ולמנען מעשיית מלאכה בשבת, שנאמר למען ינוח שורך וחמורך וינפש בן אמתך והגר". והרמב"ם השמיט ולא כתב שכמו"כ מצווה על שביתת בנו, והייינו משום דבקרא ד'למען ינוח' (בשמות כ"ג י"ב), לא נזכר בנו, ואילו בקרא ד'לא תעשה כל מלאכה' (שם כ' י), מוזכר גם בנך, ומבואר דבבהמתו יש גם לאו דלמען ינוח, מה שאין בבנו, אלא דעדיין צ"ע דסו"כ מקרא לא תעשה כל מלאכה יש לאסור, וכמבואר בשבת קכ"א א', לפי מה שביאר שם ברשב"א הנ"ל, וכן ברש"י ורמב"ן עה"ת הנ"ל, וצ"ע.

ה] ואמנם במ"ב סי' רס"ו סקט"ו, כתב [לענין מסירת כיס לבנו, כשהחשיך לו בדרך בע"ש], "מבעוד יום, דאז אינו נקרא זה מאכיל בידים, כיון דעתה עדיין לית בה איסורא, ומה שיעמוד החש"ו אחר שחשכה, ואח"כ חוזר ועוקר רגליו, הלא מעצמו עושה זה, ואי"צ למחות בידו כשעושה איסור, ע"כ אי"צ ליטול הכיס מעליו כשעומד, אבל בבהמה שהוא מצווה על שביתת בהמתו..."[5].

ובביה"ל שם ד"ה הגה ודוקא כו', עמד על שיטת הרמב"ם הנ"ל לפי ביאורו של המ"מ, וכתב, "ומ"מ אכתי קשה, אמאי מותר מבעוד יום, הא תנן (שבת קכ"א א'), קטן שבא לכבות אין שומעין לו מפני ששביתתו עליך, והיינו מפני שיודע שניחא לאביו בכך, והוא עושה דבר זה לרצונו, לכך אסור, וא"כ בענינו וכו' אמאי מותר לו להניחו אח"כ לעקור הכיס כשעמד משחשיכה, מי עדיף מאילו בא הקטן מעצמו משחשיכה ליטול הכיס ולהביאו למקום המשתמר, היה צריך אביו למחות בידו וכו', ואולי י"ל דמה שאמרו שאסור בקטן העושה ע"ד אביו, הוא רק מד"ספ, כיון שאינו מצוה בפירוש לזה, והכא מפני הפסד התירו, ואח"כ מצאתי שכ"כ בשלטי הגבורים בסם ריא"ז, אך הוא יש לו בענין זה שיטה אחרתא".

וראה בשעה"צ שם ס"ק ל"ד הגה דוקא כו', עמד על שיטת הרמב"ם הנ"ל לפי ביאורו של המ"מ, וכתב, "ומ"מ אכתי קשה, אמאי מותר מבעוד יום, הא תנן (שבת קכ"א א'), קטן שבא לכבות אין שומעין לו מפני ששביתתו עליך, והייינו מפני שיודע שניחא לאביו בכך, והוא עושה דבר זה לרצונו, לכך אסור, וא"כ בענינו וכו' אמאי מותר לו להניחו אח"כ לעקור הכיס כשעמד משחשיכה, מי עדיף מאילו בא הקטן מעצמו משחשיכה ליטול הכיס ולהביאו למקום המשתמר, היה צריך אביו למחות בידו וכו', ואולי י"ל דמה שאמרו שאסור בקטן העושה ע"ד אביו, הוא רק מד"ספ, כיון שאינו מצוה בפירוש לזה, והכא מפני הפסד התירו, ואח"כ מצאתי שכ"כ בשלטי הגבורים בסם ריא"ז, אך הוא יש לו בענין זה שיטה אחרתא".

וראה בשעה"צ שם ס"ק ל"ד הגה ודוקא כו', עמד על שיטת הרמב"ם הנ"ל לפי ביאורו שם בהגה מדאורייתא, וכן דעת השפ"א בשבת קכ"א א', שכותב, "אכן בטוש"ע או"ח (סי' שמ"ג) מבואר, דגם בשבת אין האב מוזהר להפרישׁ בנו הקטן אלא מדרבנן משום חינוך, כמו בשאר איסוריו, וכ"מ בנמוק"י ביבמות סו"ד חדש

דליכא לאו מיוחד בשבת, דבקטן העושה ע"ד אביו דאסור, הטעם משום דהוי כמאכילו איסור בידים, דבשאר איסוריו נמי אסור מה"ת, אך לפ"ז קשה, דא"כ אמאי איצטרך לכתוב ובנך גבי שבת, וצ"ע".

ויש לדקדק בם בחידושי הרשב"א בשבת קכ"א א', שהוא עיקר מקום הסוגיא, שלא הזכיר האיסור דאדם מצווה על שביתת בהמתו. וכמו"כ נתבאר שגם אי נקטינן שמצוותו, יתכן דכל האיסור בכל מקצוותו לא הדיא, לא כשעושה לגמרי ע"ד עצמו[6], וגם הרמב"ם הנ"ל בהל' מאכלות אסורות, כרך יחדיו את הדין של חובת הפרשת קטן מעשיית שאר איסורים עם מלאכת שבת, מ"מ הנמ"ב הנ"ל בא"ח נקט בפשטות דהכי ק"ל, דמדאורייתא אדם מצווה על שביתת בנו.

ז] ולגבי נדו"ד, יעוינו בשבט הלוי ח"ו או"ח סי' ל"ח אות ג', שכבר נשאל בזה, וכתב, "עוד נסתפק כבודו, דאם האב ממשיך בתוספת שבת, האם מותר לצוות לבנו לעשות מלאכה עבורו, כי אינו דומה למש"כ הפוסקים או"ח סוס"י רס"ג, דמותר לומר לחבירו, כי הרי הלאו דאתה ובנך דומה למחמר, וזה מחמת איסור דילה עצמו, וא"כ גבי דידיה הוי שבת וכו', אין דברי מעלתו נראין לי בזה וכו', סו"ס האיסור בזה מה שהם עושים מלאכה בשבת, ואם אצלם כבר יום חול, א"כ אין עונשין מלאכה [ומפילא אין זה נחשב שמבטלם משביתה] ומה מהני מה שהוא לרצונו?. ומבואר מזה אגב אורחא, דדעת הגאון בעל שבט הלוי שליט"א, שאין בנו נגרר אחריו בקבלת בשבת, דאי הוא נגרר אחריו, א"כ גם בנו מצווה בשביתה[11].

ח] ובנדון בפרש"י בגמ' שאמרו, כתב בשו"ת אג"מ או"ח ח"ג סי' ל"ח, "לכאורה פשוט שאינה נגררת אחריו, דכמו שאינו יכול לחייבה בנדרים שנדר אף שהוא למגדר מילתא, ואף דאמר בפירוש שאף היא תאסר ותתחייב, כמו"כ אינו יכול לאוסרה במלאכה בדין תוספת שבת בקבלתו עליו". אלא דמצדד לאסור שתעשה היא מלאכה עבורו "מהדין דוינכש בן אמתך, דאי' ביבמות דף מ"ח, דאיירי בעבד ערל, שעדיין אין העבד מחוייב במצות מצד עצמו, ומותר לו לעשות מלאכה לעצמו, אבל במלאכת דבר אסור, דהוא דין שעל הרב שלא יעשה מלאכה שלו אף העבד ערל שקנוי לו לעשות מלאכתו... וא"כ גם אשתו שהיא קנויה לו למלאכתו, שהאשה עושה לבעלה, אף אם הא מדרבנן, עכ"פ כיון שהיא קנויה לו, יש לאוסרה לעשות מלאכת צורך הבעל".

וע"ש דכתב, דמ"מ כל זה דוקא להסוברים דתוספת שבת דאורייתא, אך אם הוא דין דרבנן, א"צ להחמיר בזה, ומסיים, "אבל מן הראוי להחמיר שלא תעשה מלאכה לצורך בעלה, מפני דורב ראשונים הא סברי דהתוספות הוא מדאורייתא, כדאי' בבאור"ל ד"ה י"א, ויותר נוטה שלא לחלק מעבד, אבל מלאכות שלא שייכי להבעל, אין לאוסרה מצד קבלתי". ולפ"ז ה"ה בנו שאינו נמשך בקבלתו אחר אביו, וכמו"כ גם אינו קנוי לו, פשיטא שאינו נאסר במלאכת עצמו, ולכל היותר מדין 'אתה ובנך' יהא אסור לו מלאכת אביו, אך לא לגבי אחרים.

ט] ואולם בשבט הלוי ח"ז סי' ל"ה, בכ"מ, "להלכה יראה לענ"ד, שהאשה נגררת אחרי קבלת שבת של הבעל ברכו או מזמור שיר ליום השבת וכו', והאשה צריכה להדליק לפני תפילת הבעל, דעד כאן לא כתב הרמ"א סי' רס"ג ס"ז, דאין שאר בני הבית אסורים במלאכה ע"י הדלקת האשה, היינו שאין האשה מחייבת שאר בני הבית, אבל הבעל כן מחייבם אם פירש בדין קבלת שבת וכו', והא דאשתו וב"ב נגררים אחריהם הוא בדרגא דהמיעוט בגרירת אחרי הרוב [כמ"ש בשו"ע רס"ג י"ב], ועדיף מזה, דאשתו כגופו, ונמשכת אחריו[12], מראיות שא"צ לעלותם על הכתב, וכל איש שורר ביתו[13]".

י] ובשו"ת מנחת יצחק ח"א סי' כ"ד אות ז', כתב, "אמנם לענין שבותין בנדו"ד כשיעורא דבין פלג המנחה עד שקיעה"ח, והיחידים לא קבלו שבת, רק דנגררים אחרי הרוב, בודאי יש לצדד ולהקל בשבותים לצורך הכנה לשבת, דהוי במקום מצוה עפ"י הכנה"ג שהובא במ"א (סי' רפ"א סקי"א)..", וע"ש שכותב דגם לשיטת המג"א שחולק, מ"מ בנידו"ד יש להקל.

יא] העולה מן הדברים, דלענין השכן שרוצה לבקש מבן קטן של שכנו שקיבל כבר שבת, שיעשה עבורו מלאכה לצורך שבת, כיון שיש לומר שאין הבן נגרר אחר אביו בקבלה (כמ"ש לעיל אות ח' עפ"י האג"מ), וכדעת השבט הלוי ח"ג אות ז'), ויש גם שיטות דקל האיסור שביתה בזמן התוספת, הוא רק לענין שאר איסורים, לא לענין בנדרים בנו, וגם יש לא דקל איסור זה דוקא כשמצוה עליו בעצמו, לא כשאחר מצוהו[14], וגם יש"א כשנגרר כל חיובו הוא קל טפי לענין שבותים לצורך מצוה (כמ"ש במנחת יצחק הנ"ל באות י'), וא"כ הוא גם צירוף להקל להשיטות דכל תוספת שבת הוא רק מדרבנן, דא"כ אז הכל חשיב כדרבנן, ולכן בנידו"ד שהוא לצורך מצוה וכאמור, נתבאר דעת כמה מגדולי הפוסקים שאפשר להקל, ועדיין צ"ע[15].

וכבר כתב בתשובות והנהגות ח"ג סי' פ"ב, "סוף דבר, הלכה דשביתת בנו ובתו עוממת היא, ואנו מגשיים באפילה, ולא יודעים גדרי האיסור שלא נתבאר כדי צורך בקדמונים ואחרונים".

תשובה ל"לחכימא ברמיזא"

בתשובה לשאלה, מיהו האדם גדול שיש צורך ליישב עובדא דידיה עם מש"כ הרמב"ם פ"ו מתפלה ה"ח, "מי שהיה עוסק בת"ת והגיע זמן תפילה פוסק ומתפלל".

המדובר הוא בר' ירמיה, דדאי' בשבת י' א', "ר' ירמיה הוה יתיב קמיה דר' זירא, והוו עסקי בשמעתא, נגה לצלויי [נהיה מאוחר והצורך להתפלל], והוה קא מסרהב ר' ירמיה [ר' ירמיה מיהר לעמוד], קרי עליה ר' זירא, מסיר אזנו משמוע תורה בם תפלתו תועבה".

וצ"ע, דהא ברמב"ם מבואר דהעוסק בתורה ומגיע זמן תפלה צריך להפסיק, ולמה קרא ר' זירא על ר' ירמיה את הפסוק מסיר אזנו וכו'.

ובתוס' בדף י"א א' ד"ה כגון אנו, כתבו, "והא דא"ל ר"ז לר"י מסיר אזנו משמוע תורה וגו' וי"ל תורתו היא אומנותו, אי עדיין לא היתה שעה עוברת".

ובס' מקור הלכה (להגרב"י זלבר זצ"ל) ח"מ סי' ט' (בסוף ה'עמק הלכה'), הביא את דברי תוס', וכתב, "ומה שתירצו דתורתו היתה אומנותו, זה דוחק, דמשמע מגמרא דדורא רשב"ל [וחביריו] תורתן אומנתן, ולפיכך תיקנו עוד תירוץ, דעדיין לא היתה שעה עוברת, אבל הרמב"ם דס"ל דאפילו באיכא שהות צריך להפסיק, צ"ע ליישב מאיזה דר' זירא, למה הקפיד עליו.

ונראה דדוקא בלומד לעצמו מאר הרמב"ם דצריך להפסיק, אבל בלומד מפי רב, דזה עיקר מצות לימוד התורה, ונקראת שימוש ת"ח, זה עדיף יותר, ואין צריך להפסיק אם איכא שהות[16].

והרמז: שרבו לא השיבו אלא שלחו לתלמיד אחר, כמ"ש בנדה מ"ב א', "א"ל ר' ירמיה לר' זירא, בירידה אמאי טמאה, טומאה בלועה היא, א"ל זיל שייליה לר' אבין דאסברתי ניהליה, וכרכיש לי ברישיה בי מדרשא" [לך ותשאל את ר' אבין שהסברתי לו ונענע לי בראשו], וצ"ע למה לא השיב לר' ירמיה, ותחאו אצל ר' אבין. וע"ע ב"ב קמ"ב ב', שאיתע לר' ירמיה עובדא כזו גם עם ר' אבהו, ששלחו אצל ר' אבין [לפי פירוש ר"ג שם], ולא רצה להשיב בעצמו, ואולי זה היה בעת דאפוקוהו מבי מדרשא (עי' ב"ב כ"ג ב')[17], וזהו שהדגיש ר' זירא, "וכרכיש לי ברישיה בי מדרשא".

תשובה ל"מבין חידות"

בתשובה לשאלה, איך יתכן שאדם שהתפלל באחת מהתפלות ויצא ידי"ח, אבל אם יעשה פעולה מסוימת צריך לחזור על תפלתו.

המדובר הוא בתפלת ערבית של מוצ"ש, אם שכח להזכיר הבדלה בתפלתו, הדין שאין צריך לחזור, ויבדיל על הכוס, אבל אם טעם לפני שהבדיל על הכוס, צריך לחזור ולהתפלל תפלת ערבית, וכמ"ש בשו"ע סי' רצ"ד ס"א, "אומרים הבדלה בחונן הדעת, ואם טעה ולא הבדיל משלים תפלתו ואינו חוזר, מפני שצריך להבדיל על הכוס, ואם טעם קודם שהבדיל על הכוס, צריך לחזור[18] ולהבדיל בתפלה".

ובמ"ב סק"ד כתב, "ואע"ג דקי"ל בסי' רצ"ט ס"ה, דאם טעה ואכל קודם הבדלה יכול להבדיל אח"כ, מ"מ כאן דטעה גם בתפלה קנסינן ליה, וצריך לחזור ולהתפלל ולהבדיל בתפלה".

ובביאור הלכה כתב, "עיין בא"ר ובחידו' רעק"א שהביאו בשם הרשב"א, דה"ה אם עשה מלאכה אז קודם הבדלה". וע"ש בביה"ל דלא קי"ל הכי. ומ"מ איכא דס"ל כן.

תשובה ל"מעניינא דסדרא"

בתשובה לשאלה, בהא דאמרו ז"ל (ברכות ה' ב'), "אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים", היכן מוכח בפרשתינו, שיתכן וחבוש מתיר את עצמו.

הנה לענין ישמעאל נאמר בפרשתינו (כ"א י"ז), "וישמע אלקים את קול הנער..", ופרש"י, "את קול הנער, מכאן שיפה תפלת החולה, מתפלת אחרים עליו, והיא קודמת להתקבל", והוא מב"ר כאן (נ"ג י"ד).

וכתב ע"ז בפי' הטור עה"ת, "אע"פ דאין חבוש מתיר עצמו, תפילה שאני, דכאשכחן בחזקיה (ישעיהו ל"ח ב), ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל" (והובא בברכות שם)[19]. וכ"כ בס'פענח רזא' כאן.

הרי מבואר שעכ"פ לענין תפילה לא אמרינן 'אין חבוש מתיר עצמו מבית האסורים', ובברכות שם לא מיירי לענין תפילה. ועי' בספר משכיל לדוד (לרבי דוד פארדו זצ"ל, בעל חסדי דוד להתוספתא), שכיונן לזה, וכתב לבאר, דגבי ר' יוחנן היה שלא ע"י תפילה, אלא בכח המסור לצדיקים גמורים שהקב"ה גוזר גזירה ומבטלין אותה, וזהו דיהיב ליה ידיה ואוקמיה לר' יוחנן, דעל כח זה אמרו אין חבוש מתיר את עצמו, אבל לענין תפילה דאיי' יפה תפילת החולה לע עצמו. וכענין זה כתב ב'דברי דוד' להט"ר כאן[20].

ויעוין בחזקוני כאן שהקשה כחטור, וכתב לתרץ, "י"ל היינו טעמא, משום דסתם חולה אלא מצי מיכוין, אבל זה שכיונן, נשמעה תפלתו לפני הקב"ה".

וכענין זה כתב גם בפי' הרמ"ך כאן, "וי"ל דהתם היינו טעמא, משום דסתם חולה לא מצי מכוין דעתו, אבל זה שכיונן את לבו בתפילתו, נשמעה תפלתו יותר מתפלת אחרים עליו, וכן כל חולה אם יכוין את ליבו בתפילתו, תהא תפילתו מקובלת לפני המקום".

וכמו"כ תירץ בראב"ם כאן, בדבועדא דברכות שם מיירי בענין שלא יכל ר' יוחנן לכוין בתפילה מחמת כובד החולי, וכיון שלא יכל להתפלל, הוצרך לסיוע אחר שיעמידו על רגליו, דאין חבוש מתיר את עצמו, אבל היכא דמצי לכוין בתפילה, ודאי עדיף שיתפלל על עצמו, משיתפללו אחרים עליו.

ובפשוטו משמע שדבריהם כדברי הטור, דבאמת לענין תפילה שאני, דאמנם כשביד"ח לא נאמר הכלל דאין חבוש מתיר עצמו, אבל היכא שאינו יכול להתפלל, ממילא נצרך לסיוע אחר מאחרים, ובזה באמת נאמר הכלל ד'אין חבוש מתיר עצמו'. ולפי"ז מיושב מה שיש להקשות לכאורה לדברי הטור ודעימיה, דאם

---

1. ועי' בתשובות והנהגות ח"א סי' תע"ט, שדן אם דין שביתתו עליו הוא גם בבן גדול הסמוך על שולחנו.
2. באחיעזר ח"ג סי' פ"א אות כ"ג, כתב, "ובס' מוצל מאש, תמה, דלמה צריך קרא באיסורי שבת בעושה עליו, שהוא כעין ספיה בידים, דנילף מכל איסורי תורה שספיה בידים אסור", ובסו"ד שם כתב, "ושמעתי מאלופי ומידועי הגאון ר' חיים מוולאזין [כוונתו לרבינו חיים הלוי מבריסק], דלהכי אצטריך קרא דל"ת כל מלאכה אתה ובנך, דמשום לאו דלא תאכילום, לא הוי אלא איסור בעלמא". וע"ע בתשובות והנהגות ח"א סי' תע"ט.
3. וע"ע ברמב"ם פי"ב משבת ה"ו ובמ"מ שם, ועי' רמב"ן פי"ז מ"מאכ"א הכ"ז, ובקובץ על הרמב"ן פכ"ד משבת ה"א, ובשו"ת כת"ס או"ח סי' מ"ז.
4. עשו"ת חת"ס או"ח סי' פ"ג.
5. ובשו"ת בית אפרים יו"ד סי' ס"ב (דף צ' ע"ב, ד"ה וראיתי), כתב בתו"ד, "צ"ע דלמה לא מייתי לה הש"ס ביבמות למכילתא זו, ומצאתי בקונט' מוצל מאש שהקשה כן, והניח בצ"ע. ולעד"ז דהש"ס לא ס"ל שיהיה זה דרשא גמורה, רק אסמכתא בעלמא, וכיו"ב כתב הרמב"ן ע"ד המכילתא פ' בא, כל מלאכה לא יעשה בהם, אפי' ע"י עכו"ם, דודאי אינו רק אסמכתא ע"ש..". [וראה במדרש משנת ר"א (מר"א בנו של ר"י הגלילי), פ"ב, שמביא פסוקים על הרבה שבותים דרבנן דאיקרו מלאכה, ופשוט דאינו אלא לאסמכתא].
6. ובשו"ת אחיעזר ח"ג סי' פ"א סוף אות כ"ג, מזכיר את דברי הבית אפרים, דאינו אלא אסמכתא, וכתב עלה באחיעזר, "אבל מדברי הראשונים לא משמע הכי". ועי' בשו"ת הרי"ם (לבעל חידושי הרי"ם) או"ח סי' ע"ז, שעמד על השמטת הרמב"ם וטוש"ע את ההלכה דיש איסור שבת שמוטל על האב לגבי מלאכת בנו הקטן, ורוצה לצדד דהש"ס שלנו חולק על המכילתא, וס"ל דהלאו הנ"ל לא קאי על ציווי אדם על בנו הקטן, אבל בסו"ד דוחה זה, ע"ש באריכות.
7. ועי"ש בסקי"ד, שכתב, אליבא דהשו"ע, שסובר כדעת הרמב"ן והרשב"א ברישׁ שי' מהחשיך, לענין חש"ו, "והטעם, כדי שלא יעשו החש"ו איסור דאורייתא על ידו, ואע"פ שאינו מצווה על שביתתם כמו בבהמה, מ"מ הרי אסור להאכילם איסור בידים...".
7. כן גירסת הרא"ש, אבל הקרבן נתנאל מתקן ששביתתו עליהם, וכגירסתינו בגמרא.
8. ומ"מ הנ"מ לאיסור קיים בין באיסורי שבת דאורייתא ובין באיסורים דרבנן, וכמש"כ בשו"ת ערוגת הבושם או"ח סי' ס"ט, "וכי היכי דבעצמו אסור לעשות מלאכה דרבנן, ה"ה בעושה ע"י בנו בתוך הבית אסור מדרבנן", ומשום הדין דשביתת בנו עליו (וכנראה משום דכל דתקון רבנן כעין אפורייתא תקון).
9. הבית אפרים ושו"ת הרי"ם המובאים להלן בהערה 10.
10. וכ"מ בשו"ת חת"ס או"ח סי' פ"ג, ע"ש שבזה מתרץ דברי הרשב"א בשבת קכ"ג ב' הנ"ל.
11. אע"פ שגם על זמן התוספת גופא יש לדון בדרגת חובת השביתה, וכמשו"ת באגרות משה המובא באות ח', אבל פשטות לשונו 'ואם אצלם כבר יום חול', כלומר, שעדיין חול אצלם, ואח"כ אם קיבל גם הקטן שבת [וכגון שהוא בן י"ב יום אחד, ואפשר דמדין חינוך גם בקטן יותר מבן י"ב, שייך קבלת תוספת שבת בעצמו], יהיה הנידון על התוספת, ואז בפשטות כל דיני שבת עליו. ועי' ברמ"א או"ח סי' נ"א ס"ט, ובמ"ב שם סקל"ג.
12. בערוך השלחן סי' רס"ג אות כ"ב, כותב, "וצ"ע לדינא, דאולי זהו כעין גזירה דגזירה, דהוא נגרר אחר ביהכ"נ שלו, ולא נגררים אחריו, ולא אמרינן גרירה לגרירה כדאיתא בשבות ע"א א' לענין חיוב חטאת".

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

כן הוא שלבגי תפילה שאני, א"כ מדוע לא נזכר שהתפלל ר' יוחנן[21], אלא ע"כ משום שלרוב חולי שלו לא היה בידו להתפלל.

ואכן יעוין בגור אריה להמהר"ל כאן, שכתב על דברי הרא"ם, "...ובודאי דאין זה קושיא, דתפילה לא שייך בה איזו חבוש מתיר עצמו מבית האסורים, דהא תפילה היא, והקב"ה מתיר אותו, אבל התם דא"ל חב לי ידי ואוקמיה, ופירושו, התחזק עצמך ואז יגיע לך עזר אלקים שתהיה חזק, ובזה שייך אין חבוש מתיר עצמו, שאין האדם מתחזק עצמו, וצריך אחר לחזקו, אבל תפילה לא שייך זה, שוקב"ה שומע תפילתו ומחזקך".

נראה מדברי שבא לפרש בענין אחר, דבאמת אין תפילה יוצאת מן הכלל דאין חבוש מתיר את עצמו', דגם בתפילה נאמר כלל זה, אלא שהוא תלוי למי פונה ה'חבוש' לבקש הסיירתא, דאם מבקש מהקב"ה, א"כ הקב"ה עצמו מתיר אסורים, והוא אשר בידו הרפואה לכל, ועל ידו יחלץ מחולי שלו, וזה היה אצל שמעשלי, שהתפלל על עצמו, וכל שיכול להתפלל, יפה תפילת עצמו עליו, של"י זה מעורר יותר מידת הרחמים, ולעולם אין היא מתיר את עצמו, אלא הקב"ה מתיר אותו. אבל לגבי ר' יוחנן צ"ל דכיון שלא היא בידו להתפלל, הוצרך לסיוע אחר, לחזקו ולסעדו, ועי' עוד.

ועי' ביפה תואר בפרושו לב"ר הנ"ל, שכתב בענין אחר, דבאמת אף גבי תפילה שייך ענין אין חבוש מתיר עצמו, אלא שלענין תפילת החולה, לעולם עדיפא, לפי שהוא מתפלל בכוונה גדולה מעומק לבו מתוך צרתו, וקרוב ה' לנשברי לב, וכן אמרו (שבת ד"ב ב"), דשכינה מראשותיו של חולה. הויא עובדא דר' יוחנן בברכות, לא היה דרך תפילה ובקשה, רק דרך 'גזירת צדיק', שגזר עליו להעמידו ע"י שתמך בו[22].

ובדרך אחר יעוין בחת"ס פ' ויגש, עה"פ 'אמותה הפעם' (מ"ו ל'), שכתב לבאר, דתלמידי חכמים כשהם מתפללים, אין כוונתם לטובת עצמם כלל, רק לטובת תלמידיהם והתורלת שיש בחיי חיותם בהרבצת תורה וכו', ובזה ניחא, שהוצרך ר' יוחנן לסייעתא מאחרים, כיון שאף דודאי היה מתפלל ומכוין טובא, אבל סתמא שלא היה זה כחולה המתפלל על צרכי עצמו, רק לעמן תלמידיו, ומסילא הוא כמתפלל על אחרים, וע"ז אמרו דאין חבוש מתיר עצמו, שצריך לאחרים שיתפללו על ר' יוחנן עצמו, אבל שמעשלי על צורך עצמו בלבד היה מתפלל, ועל כיוצא בזה באמת לא אמרו אין חבוש מתיר את עצמו, כי בזה יפה תפילת החולה על עצמו.

תשובה ל"כתב חידה"

מי אני: "בן בתו [נכדו] של לוט".

דמות הקשורה: "וַיֹּאמְרוּ הָאֲנָשִׁים אֶל לוֹט עֹד מִי לְךָ פֹּה חָתָן וּבָנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ וְכֹל אֲשֶׁר לְךָ בָּעִיר הוֹצֵא מִן הַמָּקוֹם", בראשית י"ט י"ב, ורש"י, "ובניך. **בני**[23] **בנותיך** הנשואות".

למקולל בן הנגב התיחסתי – שבן בתו של לוט התייחס אחר אביו לכנען המקולל, שהיה בנו של חם, שגנב את בגדי אדם הראשון מידי בן אביו.

שבן בתו של לוט היה מיוחס אחר אביו לכנען, שהרי סדומי היה, ונכפשטות הפסוקים, שהרי מתוושבי סדום, ובמיוחד שבנות לוט נולדו בסדום, מסתברא מילתא שלקח לו חתנים מבני המקום, ובפשטות, גוי מתייחס אחר אביו[24], וכדאיתא ביבמות ד"מ ב' א', "אתיביה רבי יוחנן לריש לקיש, (מ"ב כ' י"ב) בָּעֻת הַהִיא שָׁלַח בְּרֹאבְדֹּ בֶן בַּלְאֲדָן בֶּן בַּלְאֲדָן מֶלֶךְ בָּבֶל וגו', א"ל בהיותן עובדי כוכבים אית להו ייחס...", וכן בב"ק ט"ו א', "...אבל נכרי דיש לו יחס...".

ואף אם נאמר שאין יחוס לגוי, דפרוצים הם בעבירה, כדאיתא ביבמות צ"ח א', וכל יחוסו הוא רק דרך אמו, בן בתו של לוט, גם דרך אמו מיוחס הוא לכנען, דהלא אמו, שהיתה בתו של לוט, אימה היא עידיה[25], אשת לוט, שהיתה סדומית, וכדאיתא בתרגום יונתן ד"מ כ"ו, "וְאִסְתְּכֵלַת אִינְתְּתֵיהּ מִבָּתַר מֵלְאָכָא לְמִנְדּוֹעַ מָה הֲוֵי בְּסוֹף בְּיַתֵּיהּ דְּאִיבָהּ *דְּהִיא הֲוָת מִבְּנָתָהוֹן דִּסְדוֹמָאֵי*[26]...".

ואנשי סדום היו מזרעו של כנען, שהיה מקומם במקום מושב בני כנען, בארץ כנען, וכמפורש בקרא (ד' י"ט), "וְהֵי גְבוּל הַכְּנַעֲנִי מִצִּידֹן בֹּאֲכָה גְרָרָה עַד עַזָּה בֹּאֲכָה סְדֹמָה וַעֲמֹרָה וְאַדְמָה וּצְבֹיִם עַד לָשַׁע", וכפרש"י ח"ח ז', ע"פ דברי המדרש בב"ר מ"ט א', שדרשו את הפסוק (שם), "וה' אָמַר הַמְכַסֶּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה...", שה' אמר, "לא יפה לי לעשות דבר זה שלא אודענו, אני נתתי לו את הארץ הזאת, וחמשה כרכין הללו שלו הן...", הרי שסדום היא חלק מארץ כנען, ואנשיה, כנענים הם.

וכנען היה בנו של חם, כמפורש בקרא (ט' י"ח), "...וְחָם הוּא אֲבִי כְנָעַן",

וכנען אף היה מקולל, כמפורש ג"ז בקרא (שם ט"ז), "וַיֹּאמֶר אָרוּר כְּנָעַן עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה לְאֶחָיו".

וחם נגנב את בגדי אדם הראשון מידי בן אביו, ונתנם לכוש בנו, שנתנם לנמרוד בנו, כדאיתא בפרדר"א פ"כ, "רבי יהודה אומר, הכתנות שעשה הקב"ה לאדם ולאשתו, היתה עמם בתבה[27], וכשיצאו מן התבה לקחה חם בן נח והוציאה עמו והנחילה לנמרוד...", הובא בילקוט נח ס"ב [אך המושכן שם כל הענין שלקחה חם והנחילה לנמרוד, אלא פשטות הלשון הוא שנח הנחילה לנמרוד, ולפלא שלא הזירו המעירים דבר].

איברא, שבדברי המדרש לא נכתב להדיא שחם לקחם מידי נח אביו בגניבה[28], שיתכן שלקחם ברשות, אלא שבסבר הישר הוא להדיא שהיה זה בתורת גניבה (פרשת נח, עמ' ל' ד"ה וכוש), "...ויתן לו כוש את כתנות העור אשר עשה האלקים לאדם ולאשתו בצאתם מן הגן ...ובמות מתושלח לקח אותם ונ' ויביאם אתו אל התבה ויהיו אתו עד צאתם מן התיבה. ויהי בצאתם *ויגנב* חם את הכתנות ההן מנח אביו ויקחן וישתירן מאחיו, ובלדת חם את כוש בכורו, נתן לו את הכתנות בסתר, ויהיו עם כוש ימים רבים וישתירן גם הוא מאת בניו ואחיו, ויהי כאשר ילד כוש את נמרוד, ויתן לו את הבגדים ההם...".

ס"ג, פרשת חיי שרה ס"ט, בתשובה לכתב חידה, הערה ראשונה.

26. ומה שאיתא במדרש שכל טוב בראשית י"ט ג', "כי סימן היה לה עם סדומית קרובותיה, כששואלת מלח, היו יודעות כי בא אורח אצל בעלה, ויבואו ויקחו". איז זה כ"כ מוכרח שסדומית היתה, שיתכן והיו לו קרובות בסדום, אבל היא היתה ממקום אחר.

27. ויעיירין בביאור הרד"ל שם המבאר, שלפי דברי המדרש שכל חיה ועוף היו נופלים לפני הלובשה, יש לומר שנח לקחה ללובשה כדי שלא יזקיהו החיות כשיבוא לזונם.

עוד כתב שם אריכות הדברים בענין מעלתם הגדולה של הבגדים הללו, שהן מעשי ידיו של הקב"ה, והיה בהם קדושה, ולכך גנזו ושמרו אותם ומסרום לראשי הדור, ואף נח לקחה עמו לתבה, ויעיין בסמוך.

28. עיין בביאור הרד"ל שם בסוד העיר כן, ובמיוחד לאור הדברים שהבאנו בהערה הקודמת, בדבר מעלתם הרבה של הבגדים, שהם לא נמסרו אלא לראשי הדור, בודאי שנח לא היה מוסרה לידי חם המקולל.

וביאר שם, שיש לומר שלשון 'לקחה' היינו בגנייבה, בלא דעת נח אביו, וכלשון הפסוק בפרשת עכן (יהושע ז' י"א), "...וְגַם לָקְחוּ מִן הַחֵרֶם וְגַם גָּנְבוּ...", שלשון לקחו מתייחס לגנייבה.

29. ומה שדרשו חז"ל (ע"ז כ"ז א'), 'המול יומל', שרק מי שנימול יכול למול, וא"כ היאך מל חם את אברהם, ויעיין בביאור הרד"ל שם, שהאריך בהאר ענין זה, ותו"ד כתב, שמה שאם נולד מהול, אינו מועיל, שהרי הוא כערבי מהול שחשיב כערל. ע"י"ש ותרווה נחת.

30. והמפרשים שם עיינו, שדוקא נקט 'בההיא עיתא', שרק באותו העת והזמן זלזל בו, אבל בשאר מקומות תמיד היה מכבדו ואף נשקו על ראשו, כדאיתא בירושלמי.

31. כאן חזר ר' אבא על דדשתו שהזכיר קודם, שהרגיש ונצטער וכו'.

וכתב בחידושי הרש"ש בב"ר שם אות ו', "נראה דדייק מדלא כתיב נמול בשר אברהם, אלא משמע דכל גופו הרגיש לו ונצטער כאלו כולו כרות וחתוך".

32. ובנותן טעם להביא בזה מספר הישר (פרשת וירא, עמ' ע' ד"ה בעת), המבאר את ב' המעשים באריכות גדולה [והיות ואינו מצוי כ"כ, טרחנו להעתיק אריכות דבריו].

"...ותגדל פלטית בת לוט, ויקחה אחד מאנשי סדום ותהי לו לאשה. ויבוא בעיר איש עני לבקש אם חפייהו, וישב בעיר ימים רבים, ויעבירו כל אנשי סדום קול כמשפטם, לבלתי תת לאיש ההוא פת לחם לאכול עד ימות בארץ, ויעשו כן. ותרא פלטית בת לוט את האיש ההוא משלך ברחוב העיר ברעב, ואין נותן לו מאומה למחייתו, ונפשו קרובה לצאת, ותמלא נפשה חנינה על האיש העני ההוא, ותכלכלהו בלחם בסתר בשמים רבים, ותחי נפש האיש ההוא. ויהי מדי צאתה לשאוב מים, ותשם את הלחם בכד המים, ויהי בבואה אל מקום העני, ותוציא את הלחם מכדה ותתן לעני ואיכל, ככה עשתה לו ימים רבים.

ויתמהו כל אנשי סדום ועמורה על האיש ההוא, מדוע חיה ברעב ימים רבים, ויאמר איש אל רעהו, אין זה כי אם אוכל ושותה הוא, כי לא יוכל האדם לחיות מן הרעב ימים רבים כאשר חיה זה ופניו לא סרו. ויתחבאו שלשה אנשים במקום מושב העני ההוא בסתר, לדעת מי יביא הלחם לאיש ההוא לאכול.

ותצא פלטית בת לוט כיום [ביום] לשאוב מים, ותתן את הלחם בכד המים ותלך לשאוב מים, ותט אל מקום האיש העני, ותוציא את הלחם מכדה ותתן לעני ויאכל. ויראו שלשת האנשים את הדבר אשר עשתה פלטית לאיש העני ההוא, ויאמרו, אין עתה הנה היא כלכלתהו, ועל כן לא הרעיב, ופניו לא סרו, ולא מת כראשונים.

ויצאו שלשת האנשים מן המקום אשר התחבאו שמה, ויתפשו את פלטית ואת הלחם ביד העני ההוא, ויקחו את פלטית ויביאו אותה לפני שופטיהם, ויאמרו אליהם, כזאת וכזאת עשתה, והיא אשה כלכלה את האיש ההוא בלחם, על כן לא מת ימים רבים. עתה, דברו לנו מה משפט האשה הזאת, על אשר עברה

ונצאצא מדודו המוהל הייתי – שבן בתו של לוט היה צאצא דרך אבי אמו משם שהיה דודו של כנען שאחריו התייחס לוט, ושם זיה מוהל, שמל את אברהם אבינו.

שבן בתו של לוט היה צאצא של שם בן נח, שהרי אבי אמו היה לוט, ולוט התייחס אחרי שם, כמפורש באריכות בתורה בתולדות בני שם, בסוף פרשת נח ("א י' - כ"ז).

ושם היה דודו של כנען, שהרי אחי אביו היה, כמפורש בקרא (ט' י"ח), "וַיֵּהְיוּ בְנֵי נֹחַ הַיֹּצְאִים מִן הַתֵּבָה שֵׁם וְחָם וָיָפֶת וְחָם הוּא אֲבִי כְנָעַן".

ושם היה המוהל שמל את אברהם, כדאיתא בפרדר"א פ"כט, "רבן גמליאל אומר, שלח וקרא לשם בן נח[29], ומל את בשר ערלתו ובשר ערלת ישמעאל בנו...", הובא בילקוט לך ל' (ויעי"ש שהיה זה ביום הכיפורים, "וכל שנה ושנה הקב"ה רואה דם הברית של מילה של אברהם אבינו ומכפר על כל עונותינו...".

איברא, שבתחומאה (וירא קוף א') איתא שאברהם מל את עצמו, "אמר רבי אחא, בא וראה שנתן הקב"ה כח באברהם, שבינים שמל את עצמו, מל שמעשאל מל את כל אנשי ביתו, והיה הדם מנטף... עד שהעמיד אברהם מן הערלות גבעה, ונהר של דם יוצא מביתו...".

וע"ע בב"ר מ"ט ב', "...אמר לפניו, ומי ימול אותי, אמר, אתה בעצמך. מיד נטל אברהם סכין, והיה אוחז בערלתו ובא לחתוך, וכהה מתירא שהיה זקן, מה עשה הקב"ה, שלח ידו ואחז עמו והיה אברהם חותך, שנאמר (נחמיה כ' ז' - ח'), "אַתָּה הוּא[30] ה' האלקים אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ בְּאַבְרָם וגו', וכרות לו הברית אין כתיב כאן אלא 'וְכָרֹת עִמּוֹ' מלמד שהיה הקב"ה אוחז בו', וכעי"ז איתא בתנחומא שם (לך לך כ"ד, מדרש אגדת בראשית ט"ז א' וכפרש"י י"ז כ"ד, הובא בילקוט נחמיה תתרע"א סוד"ה ט' קומו ברכו את ה').

עוד איתא בב"ר מ"ז ט', "נמול אברהם. אמר ר' אבא בר כהנא, הרגיש ונצטער כדי שיכפל לו הקב"ה שכרו. אמר ר' לוי, מל אברהם אין כתיב כאן, אלא נמול, בדק את עצמו ומצא עצמו מהול (דרש נימול מעצמו ביום ההוא עד יד נס, כדי שלא יצטער - עץ יוסף). אמר ר' ברכיה, בההיא עיתא[31] אקיל ר' אבא בר כהנא לר' לוי (באותו עת זלזל ראב"ב לר"ל), אמר לו, שקרנא כזבנא אש, ברגש ונצטער[31] כדי שיכפל הקב"ה שכרו".

מה שאיינ לדודתי – שמה שאירע לפְלוֹטִית דודתו, אחות אמו של בן בתו של לוט, הביא כלהלן.

שפלוטית היתה דודתו של בן בתו של לוט, כדאיתא בפרדר"א פ"ה, "...פלוטית בתו של לוט...", וע"ע בספר הישר (פרשת וירא עמ' ע"ו ד"ה בעת החיאן), שגרסו ש'פְלֶטְיָת', שהיא ילדה אשת לוט בת, ויקרא שם פלטית, כי אמר כי פלטו אלקים ואת כל ביתו ממלכי עילם, (ומבדיל אגדה ("ח כ') איתא, ש'לכה' שמה, ולכך נאמר "עִמָּהּ כלה".

ופלוטית זו הוציאוה אנשי סדום להריגה על שכלכלה עני, כדאיתא בש, "רבי יהודה אומר, הכריזו בסדום ואמרו, כל מי שהוא מחזיק ידו בפת לחם לעני לגר ולאביון, ישרף באש. פלוטית בתו של לוט, היתה נשואה לאחד מגדולי סדום, ראתה עני מְדֻקְדָּק ברחוב העיר, ועגמה נפשה עליו. מה היתה עושה, בכל יום כשהיתה יוצאת לשאוב מים, היתה נותנת בכד שלה מטל מזון ביתה, ומכלכלת אותו העני. אמרו אנשי סדום, העני הזה מאין הוא חי, עד שידעו הדבר, והוציאו אותה להשרף, אמר, אלקי עולם, עשה משפטי ודיני מאנשי סדום, ועלתה זעקתה לפני כסא הכבוד...", הובא בילקוט וירא פ"ג דש"ד ד"ה ר' יהודה.

איברא, שכמעשה זה הובא בשינוים גם בגמ' ובמדרש, אך בלא לפרט שהיתה זו בתו של לוט. בסנהדרין ק"ט ב' ("ע"פ רש"י) איתא, שריבה אחת הוציאה לחם לעני בכדה כשיצאה לשאוב מים, וכאשר נתגלה הדבר, סכו אותה בדבש והניחוה על גג החומה ובאו הדבורים ואכלוה. וב"ר מ"ט ו' איתא, "מעשה בשתי נערות שירדו לשתות ולמלאות מים, אמרה אחת לחברתה, למה פניך חולניות. אמרה לה, כלו מזונותיה וכבר היא נטויה למות. מה עשתה, מלאה את הכד קמח, והחליפו, נטלה זו מה שביד זו. וכיון שהרגישו בה [אנשי סדום], נטלו ושרפו אותה...", וכפרש"י בקיצור ב"ח כ"א.

איברא, שבסבר הישר מובאים ב' המעשים, האחת על בתו של לוט, והשני, על נערה אחת מ'אדמה' שהעניישה במיתה משונה בעקיצות הדבורים[32].

הביא לסוף בצעירותי – שממה בעצמו דדינם של בן בתו של לוט, אחות אמו, שהרגוה אנשי סדום במיתה משונה, נגמר דינם של אנשי סדום, והוא בכללם, ודבר זה הביא לסופו במיתתו בצעירותו.

שממה שעשו לפלוטית דודתו נגמר דינם של אנשי סדום למיתה, כדאיתא בחז"ל בכמה מקומות, וכגון, בפרדר"א פ"ה, שכאשר הוציאו את פלוטית למיתה, "אמרה, אלקי עולם, עשה משפטי ודיני מאנשי סדום, ועלתה זעקתה לפני כסא הכבוד, אמר הקב"ה, ("ח פ"א) ארדה נא וראה הכצעקתה הבאה אלי, אם כצעקת הנערה הזאת עשו אנשי אלה, אהפך שדותיה שלה למעלה ופניה למטה...", וכן בסנהדרין ק"ט ב', "והיינו דכתיב (ב"ח כ'), וַיֹּאמֶר ה' זַעֲקַת סְדֹם וַעֲמֹרָה כִּי רָבָּה, ואמר רב יהודה אמר רב, על עסקי ריבה", ובב"ר מ"ט ו' איתא, "אמר הקב"ה, אפי' אני מבקש לשתוק, דינה של נערה אינו מגיע אותי לשתוק, הה"ד הכצעקתה, הכצעקתם אינו אומר, אלא הכצעקתה, ואיזו, זו דינה של נערה".

וכאשר נגמר דינם של אנשי סדום למיתה, היה זה בצעירותו של בן בתו של לוט, שפלוטית היתה בתו הגדולה של לוט, והיא נולדה לו רק לאחר שניצל ממלחמת אמרפל[33], שלכך נקרא כן, וכדלעיל בשם ספר הישר, ושלוותה של סדום נמשכה כ"ו שנה, כדאיתא בשבת סוף י' ב' (עיין החשבון לרש"י שם), והוא היה בנה של אחותה הצעירה, עיין בביאור הרד"ל על פרדר"א פ"ה, אות פ"ה, שפלוטית הגדולה היתה, והם היו צעירות ממנה, ואם אמו היתה בעת הפיכת סדום פחותה מבת כ"ו שנה, בהכרח שבנה היה בשנותיו הצעירות.

חוסר אמונו של אבי – שחוסר אמונו של אבי בן בתו של לוט, דהיינו חתנו שלוט, שלא האמין לדברי חמיו אודות השחתתה שה' משחית את סדום, היא שגרמה כדלהלן.

שאבי בן בתו של לוט לא האמין לדברי חמיו לוט אודות השחתתה שה' משחית את סדום, כמפורש בקרא, שכאשר המלאכים באו אל לוט ואמרו לו שהם עומדים להשחית את המקום, אמרו לו המלאכים ("ט י' - י"ג), "וַיֹּאמְרוּ הָאֲנָשִׁים אֶל לוֹט עֹד מִי לְךָ פֹּה חָתָן וּבָנֶיךָ וּבְנֹתֶיךָ וְכֹל אֲשֶׁר לְךָ בָּעִיר הוֹצֵא מִן הַמָּקוֹם. כִּי מַשְׁחִתִים אֲנַחְנוּ אֶת הַמָּקוֹם הַזֶּה כִּי גָדְלָה צְעָקָתָם אֶת פְּנֵי ה' וַיְשַׁלְּחֵנוּ ה' לְשַׁחֲתָהּ", מיד (שם י"ד), "וַיֵּצֵא לוֹט וַיְדַבֵּר אֶל חֲתָנָיו לֹקְחֵי בְנֹתָיו, וַיֹּאמֶר קוּמוּ צְאוּ מִן הַמָּקוֹם הַזֶּה כִּי מַשְׁחִית ה' אֶת הָעִיר"..", אך חתניו לא האמינו בו כלל, אלא, "...וַיְהִי כִּמְצַחֵק בְּעֵינֵי חֲתָנָיו", וכפשטות דברי המדרש (ב"ר נ' ט', הובא בילקוט וירא פ"ד סוד"ה ויאמר), הוא היה מצחק בעינינם מפני שלא האמינו לדבריו, "אמרו לו, אדרכולין וכרכלין במדינה ומדינה נהפכת? (כל העיר מלאה שמחה ושחוק, וכולן יושבים בשמחה ובשלוה, ואתה אומר שהמדינה נהפכת - ע"פ פרש"י שם וכעי"ז במהרז"ו)".

וכן מצאנו ברבותינו הראשונים שלמדו, שהיה בזה משום חוסר אמון, וכמו שכתב בבכור שור, "מחזיקים אותו כשוטה כי לא האמינו" (כן ברב"ש (הובא בשערי אהרן), וברבינו מיוחס (הובא שם) כתב, "כלומר נדמה בעיניהם כאילו מצחק, כלומר בצחוק הוא אומרם ולא באמת". והרלב"ג בביאור סיפור הפרשה כתב, "ולא האמינו חתניו בלוט... עד שכבר הגיע מרוע בחירתם שלא היו מאמינים לדברי הנביאים". וע"ע באברבנאל רמ"ט ב' שכתב, "והנה לוט האמין לדבריהם וידבר אל חתניו לוקחי בנותיו לצאת מן המקום, אבל הם לא האמינו ויהי כמצחק בעיניהם". והוסיף האברבנאל, שדבר זה שלא האמינו ללוט, היה סיבה נוספת שהתחייבו כליה מצורף לרשעתם.

ומה שלא האמינו בו חתניו, נאמרו בזה כמה דרכים. הרלב"ג כתב, "ולא האמינו חתניו בלוט באמרו להם שיצאו משם כי משחית ה' את העיר, וזה ממה שיראה מנוסו שכבר הגיה נשחת המקום הזה מהש"י על דרך הפלא, והשחתת המקום ההוא היה כשלא השתדלו להציל האנשים ההם כשיודיעו להם זה הרע הנכון לבוא עליהם, ואולי ישובו אל ה' וירחמם אם יבראו מן המקום ההוא. וזה לא רצה ה' יתעלה בהצלתם בזה האופן, רוצה לומר שיברחו מן המקום ההוא, כדי לבער בעלי המדות המגונות האלו, שלא ילמדו מהם שאר האנשים, עד שכבר הגיע מרוע בחירתם שלא היו מאמינים לדברי הנביאים. ולזה תמאא שחתנו לוט גם הם לא האמינו בזה, ולזה לא השתדלו לברוח מן העיר".

ובדרך אחרת מחודשת ביאר ברית שלום, הובא בילקוט מעם לועז י"ט י"ד, שאם אכן לוט היה אומר לחתניו, שהמלאכים משחיתים את העיר, וודאי שהיו בבהלים וברוחים עמו, שכיון שניתנה רשות לשמחת השחתת, אינו מבחין בין רעים לטובים. אך היות ולוט אמר להם שה' משחית את העיר, לא חששו שתושובה היתה בידם, שהרי אם אדם ראוי לעונש, אף אם יברח ויסתר, לא יועיל לו, שהרי ה' ימצאו וישיגו. ואם ראוי לרחמים, אף מכבסן האש יצילו ה'. א"כ אין שום סיבה לבריחה, ולכך צחקו עליו שאומר שיש לברוח מפורענות שה' עושה. ולזה קונים אנשי שם הביא את המשך דבריו: שמה שלוט שינה ואמר שה' משחית, הוא ע"פ מאמר חז"ל, "אורורים הרשעים שמהפכים מדת הרחמים למידת הדין", דאף ה' שתמיד מסמל מידת הרחמים, הסכים להשחתתה של סדום ולאבדם מן העולם וכמו שכתוב "וה' המטיר על סדום", ולכך אמר שה' משחית ולא שהמלאכים משחיתים.

ודרך דומה כתב בכלי יקר, שהיות ולוט אמר להם כי משחית ה', דהיינו שם של רחמים, לא האמינו והיה לשחוק בעיניהם, היאך שם של רחמים ישחית ויחבל. אבל האמת בו הוא, כי רשעים מתפכין מדת רחמים למדת דין.

אך מה שקשה ראיה, היאך חתני לוט, שרואים את אנשי סדום שהוכו בסנורים [ואולי אף הם היו ב"כ בעונש זה], אינם מאמינים בדברי לוט, הרי הפורענות כבר התחילה. הדרך הפשוטה לבאר זאת הוא ע"פ מה שאמרו חז"ל בעירובין י"ט א', "רשעים אפילו על פתחו של גיהנם אינם חוזרים בתשובה" והגמ' שם מעמידה שמדובר בפושעי אומות העולם.

אך לפי מה שהבאנו בפתרונות שבוע שעבר באריכות דברים בביאור מה שהוכו בסנורים, שיש מפרשים שאין זה עיורון מוחלט, אלא איזה שהוא חולי בראיה שמטעה הגר, א"כ לא קשה, שהם בעצמם לא הרגישו לכך בזה, ולכך לא חששו להאמין לדברי של לוט, וכפי שכבר ביארנו שם. אכן למפרשים בפשיטות שנתעוורו, צ"ב.

בפנים יפות בריאר, שלוט אמר לחתניו 'קומו צאו', כאילו שיוצאו מעצמם, ועז"ז הם צחקו ממנו, הרי אם עורים, ואינם יכולים לצאת בעצמם, ובע"כ שדברו אינם נכונים. אך המלאכים עצמם אמרו 'הוצא מן המקום הזה', דהיינו שהוא יוציאם בידיו.

ויעיין בהערה שהבאנו את מה שכתב הרש"ר הירש בביאור ענין זה[34].

איברא, שמצאנו אף דעות אחרות בביאור 'ויהי כמצחק', שהוא ענין צחוק ולוצנות [ואינו בהכרח חוסר אמונה[35]], כמו שתרגמו התרגומים, בתרגום אונקלוס תרגם, "והוה כמחיך בעיני חתנוהי", ובתרגום יהונתן תרגם, "והוה פתגמא כתימהא כגבר חמחיך בעיני חתנוי". וכן כתב הרמב"ן (י"ט י"ב), "וכאשר צחקו עליו חתניו". וכן פירש ברוקח שער הלקט, "ויהי כמצחק, אחרים. וכליצנות, בעיני חתניו".

חתם את קץ אמי – שחוסר אמונו של אבי בן בתו של לוט, שלא האמין בלוט חמיו שדברי נשחתת, וכדלעיל, היא זאת שחתמה את קץ אמו - בתו של לוט, שבמקום להנצל יחד עם לוט ושתי אחיותיה, היא נהרגה יחד עם כל בני סדום.

שמחמת חוסר אמונו של חתנו של לוט, הוא לא נמלט יחד עם אשתו, והם כולם אבדו בעלות השחר, בשעה שהשמש והלבנה שולטים (ע"פ ב"ר נ' י"ב, וכפרש"י שם), יחד עם כל בני עירם, כאשר ה' המטיר על סדום אש וגפרית מן השמים, כמפורש בקרא ("י כ"ג - כ"ח).

ואצא מן הפיכה – שבן בתו של לוט היה יוצא מן הפיכת סדום, היא שגרמה כדלהלן.

שבן בתו של לוט היה יוצא מן הפיכת סדום, ולוט התייחס אחרי שם, כמפורש באריכות בתורה בתולדות בני שם, בסוף פרשת נח ("א י' - כ"ז).

ושם היה דודו של כנען, שהרי אחי אביו היה, כמפורש בקרא (ט' י"ח), "וַיֵּהְיוּ בְנֵי נֹחַ הַיֹּצְאִים מִן הַתֵּבָה שֵׁם וְחָם וָיָפֶת וְחָם הוּא אֲבִי כְנָעַן".

ושם היה המוהל שמל את אברהם, כדאיתא בפרדר"א פ"ט, "רבן גמליאל אומר, שלח וקרא לשם בן נח[29], ומל את בשר ערלתו ובשר ערלת ישמעאל בנו...", הובא בילקוט לך ל' (ויעי"ש שהיה זה ביום הכיפורים, "וכל שנה ושנה הקב"ה רואה דם הברית של מילה של אברהם אבינו ומכפר על כל עונותינו...".

איברא, שבתחומאה (וירא קוף א') איתא שאברהם מל את עצמו, "אמר רבי אחא, בא וראה שנתן הקב"ה כח באברהם, שבינים שמל את עצמו, מל שמעשאל מל את כל אנשי ביתו, והיה הדם מנטף... עד שהעמיד אברהם מן הערלות גבעה, ונהר של דם יוצא מביתו...".

וע"ע בב"ר מ"ט ב', "...אמר לפניו, ומי ימול אותי, אמר, אתה בעצמך. מיד נטל אברהם סכין, והיה אוחז בערלתו ובא לחתוך, וכהה מתירא שהיה זקן, מה עשה הקב"ה, שלח ידו ואחז עמו והיה אברהם חותך, שנאמר (נחמיה כ' ז' - ח'), "אַתָּה הוּא[30] ה' האלקים אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ בְּאַבְרָם וגו', וכרות לו הברית אין כתיב כאן אלא 'וְכָרֹת עִמּוֹ' מלמד שהיה הקב"ה אוחז בו', וכעי"ז איתא בתנחומא שם (לך לך כ"ד, מדרש אגדת בראשית ט"ז א' וכפרש"י י"ז כ"ד, הובא בילקוט נחמיה תתרע"א סוד"ה ט' קומו ברכו את ה').

עוד איתא בב"ר מ"ז ט', "נמול אברהם. אמר ר' אבא בר כהנא, הרגיש ונצטער כדי שיכפל לו הקב"ה שכרו. אמר ר' לוי, מל אברהם אין כתיב כאן, אלא נמול, בדק את עצמו ומצא עצמו מהול (דרש נימול מעצמו ביום ההוא עד יד נס, כדי שלא יצטער - עץ יוסף). אמר ר' ברכיה, בההיא עיתא[31] אקיל ר' אבא בר כהנא לר' לוי (באותו עת זלזל ראב"ב לר"ל), אמר לו, שקרנא כזבנא אש, ברגש ונצטער[31] כדי שיכפל הקב"ה שכרו".

מה שאיינ לדודתי – שמה שאירע לפְלוֹטִית דודתו, אחות אמו של בן בתו של לוט, הביא כלהלן.

שפלוטית היתה דודתו של בן בתו של לוט, כדאיתא בפרדר"א פ"ה, "...פלוטית בתו של לוט...", וע"ע בספר הישר (פרשת וירא עמ' ע"ו ד"ה בעת החיאן), שגרסו ש'פְלֶטְיָת', שהיא ילדה אשת לוט בת, ויקרא שם פלטית, כי אמר כי פלטו אלקים ואת כל ביתו ממלכי עילם, (ומבדיל אגדה ("ח כ') איתא, ש'לכה' שמה, ולכך נאמר "עִמָּהּ כלה".

ופלוטית זו הוציאוה אנשי סדום להריגה על שכלכלה עני, כדאיתא בש, "רבי יהודה אומר, הכריזו בסדום ואמרו, כל מי שהוא מחזיק ידו בפת לחם לעני לגר ולאביון, ישרף באש. פלוטית בתו של לוט, היתה נשואה לאחד מגדולי סדום, ראתה עני מְדֻקְדָּק ברחוב העיר, ועגמה נפשה עליו. מה היתה עושה, בכל יום כשהיתה יוצאת לשאוב מים, היתה נותנת בכד שלה מטל מזון ביתה, ומכלכלת אותו העני. אמרו אנשי סדום, העני הזה מאין הוא חי, עד שידעו הדבר, והוציאו אותה להשרף, אמר, אלקי עולם, עשה משפטי ודיני מאנשי סדום, ועלתה זעקתה לפני כסא הכבוד...", הובא בילקוט וירא פ"ג דש"ד ד"ה ר' יהודה.

איברא, שכמעשה זה הובא בשינוים גם בגמ' ובמדרש, אך בלא לפרט שהיתה זו בתו של לוט. בסנהדרין ק"ט ב' ("ע"פ רש"י) איתא, שריבה אחת הוציאה לחם לעני בכדה כשיצאה לשאוב מים, וכאשר נתגלה הדבר, סכו אותה בדבש והניחוה על גג החומה ובאו הדבורים ואכלוה. וב"ר מ"ט ו' איתא, "מעשה בשתי נערות שירדו לשתות ולמלאות מים, אמרה אחת לחברתה, למה פניך חולניות. אמרה לה, כלו מזונותיה וכבר היא נטויה למות. מה עשתה, מלאה את הכד קמח, והחליפו, נטלה זו מה שביד זו. וכיון שהרגישו בה [אנשי סדום], נטלו ושרפו אותה...", וכפרש"י בקיצור ב"ח כ"א.

איברא, שבסבר הישר מובאים ב' המעשים, האחת על בתו של לוט, והשני, על נערה אחת מ'אדמה' שהעניישה במיתה משונה בעקיצות הדבורים[32].

הביא לסוף בצעירותי – שממה בעצמו דדינם של בן בתו של לוט, אחות אמו, שהרגוה אנשי סדום במיתה משונה, נגמר דינם של אנשי סדום, והוא בכללם, ודבר זה הביא לסופו במיתתו בצעירותו.

שממה שעשו לפלוטית דודתו נגמר דינם של אנשי סדום למיתה, כדאיתא בחז"ל בכמה מקומות, וכגון, בפרדר"א פ"ה, שכאשר הוציאו את פלוטית למיתה, "אמרה, אלקי עולם, עשה משפטי ודיני מאנשי סדום, ועלתה זעקתה לפני כסא הכבוד, אמר הקב"ה, ("ח פ"א) ארדה נא וראה הכצעקתה הבאה אלי, אם כצעקת הנערה הזאת עשו אנשי אלה, אהפך שדותיה שלה למעלה ופניה למטה...", וכן בסנהדרין ק"ט ב', "והיינו דכתיב ("ח כ'), וַיֹּאמֶר ה' זַעֲקַת סְדֹם וַעֲמֹרָה כִּי רָבָּה, ואמר רב יהודה אמר רב, על עסקי ריבה", ובב"ר מ"ט ו' איתא, "אמר הקב"ה, אפי' אני מבקש לשתוק, דינה של נערה אינו מגיע אותי לשתוק, הה"ד הכצעקתה, הכצעקתם אינו אומר, אלא הכצעקתה, ואיזו, זו דינה של נערה".

וכאשר נגמר דינם של אנשי סדום למיתה, היה זה בצעירותו של בן בתו של לוט, שפלוטית היתה בתו הגדולה של לוט, והיא נולדה לו רק לאחר שניצל ממלחמת אמרפל[33], שלכך נקרא כן, וכדלעיל בשם ספר הישר, ושלוותה של סדום נמשכה כ"ו שנה, כדאיתא בשבת סוף י' ב' (עיין החשבון לרש"י שם), והוא היה בנה

סיפור ושאלה בציידו

לעורר את בני המשפחה ללימוד הפרשה עם פרש"י.

כל אחד זוכה להתעורר להודות להקב"ה על רוב חסדיו וטובותיו, רק המתעורר לחשוב מעט ולהתבונן, יראה ויווכח, שכל ההודאות אינם אלא כטיפה מן הים על החיוב הגדול של להכיר את הטובה ובעליה.

על קירות המרפאה תלויים לתפארה תמונות ושרטוטים שונים של העין המופלאה, תמונות ענק של עין, חלקי עיינים, שרטוט עין עם חתך רוחב וחתך אורך, חתך עומק ושאר ויריאציות, כאשר לכולם מצורפים הסברים ארוכים על תפקידו של כל חלק וחלק, המחלות השונות המצויים בעיינים, ודרכי הרפואה הידועים כיום.

אחד מההסברים המרתקים שהיו כתובים שם, היה על אופן הראיה והמבנה החיצוני של העין, שראיית האדם היא, על ידי קרני אור הנכנסים לתוך האישון שבעין, ומתורגמים לאותות חשמליים המועברים למוח, כך שהתמונה הנראית נקלטת בשלימותה במוח.

העין לכשעצמה, היא ככדור 'ג'לי', שבתוכו נמצא ה'קשתית', ובתוכה, במרכזה, ה'אישון', העיגול השחור הקטן, דרך עיגול שחור זה עוברת התמונה למוח, אך כדי שהתמונה תעבור באופן ברור ונכון, ה'עדשה', שהיא האבר החיצוני של העין, מחמת המבנה המיוחד שלה בצורתה הקמורה, מרכזת את האור ומעבירה אותו לאישון, ומעל העדשה, קיים נוזל שמעליו נמצא מקומה של ה'קרנית', שהוא דומה לעדשה בקימורה ויחד עם זאת היא שקופה, אשר מחמת המבנה המיוחד שלה, מתחילה במלאכת המירכוז של האור.

על יד תמונה אחת התעכבו רוב החולים והמבקרים, היתה זו מסגרת ענק שבה היו מונחים כעשרים תמונות שוות של נוף מצוי, כאשר התמונה המרכזית היא, המראה האמיתי, וכל השאר מראות את הטשטוש שבה היא נראית לאלו שהם קצרי ראיה, בהתאם למספר אותו הם זקוקים.

טבלה נוספת שהיתה תלויה במרפאה, תחת הכותרת 'טוב להודות לה' ולזמר לשמך עליון', וכותרת משנית, 'אזן שמעת ועין ראה ה' עשה גם שניהם', שבה פורטו מחירי'הם האסטרונומיים של כל חלקי העין השונים הניתנים לריפוי ולהשתלה, כאשר בסיומה נכתב, "על אחת כמה וכמה טובה כפולה ומכופלת למקום עלינו, שברוב חסדיו הגדולים עלינו, בנוסף על כל מתנותיו העניק לנו שתי מתנות גדולות עצומות ויקרי ערך, את עיינינו הרואות, הכוללות בהם את כל האברים והנימין וכלי הדם, בלא צורך בהוצאות, ללא אישפוזים וכאבים, כדי שנשתמש בהם לעובדה ולשומרה".

רוב הממתינים הסתכלו והתבוננו, כפי שיכלו, בכל התמונות והשרטוטים, התענינו בפלאי פלאות שבעיניהם,

התחזקו באמונה, ורובם אף קיבלו על עצמם להתחזק עוד ועוד שלא לחטוא חלילה בעיניהם, שיש בזה כפיות טובה עצומה, אלא אדרבה, להתעורר ולהתחזק לשמור על עיניהם מראות ברע, להיות קל כנשר לסגור את עיניהם כנגד כל מראה שאינו גלאט.

אך היו כאלו, שלצערם הגדול כבר לא יכלו להתחזק ב'שמירת העינים', עיניהם כבר היו שמורות מראיה אסורה, אפילו את השלטים והתמונות הם לא יכלו לראות, והם באו בשערי המרפאה, לנסות אולי ישלח להם הקב"ה רפואתם על ידי אותו פרופסור מומחה, שיפקח את עיניהם כימים ימימה, הם קיבלו על עצמם קבלות עצומות, שאם יזכם ה' לשוב ולראות, וודאי שישמרו על עיניהם מכל משמר, עד שיזכו ל"עין בעין יראו בשוב ה' ציון".

שמעיה שוואכקוקער היה מבין אלו שעדיין יכלו להתחזק בקדושת עיניהם, למרות היותו חולה במחלת 'קרטוקונוס', שהיא מחלה מולדת, שבשנות בחרות גורמת לקרנית להתעוות, ומחמת כך הראיה לא עוברת בצורה חלקה, אלא היא מתעוותת, פעם באופן זה ופעם באופן אחר, והראיה קשה מאוד.

עד היום לא נמצאה תרופה ופתרון למצב זה, מלבד השתלת קרנית מאדם אחר, אך לטיפול זמני ניתן להשתמש ב'עדשת מגע' קשה, המיוצרת בהתאמה למצב הקרנית, שבכל יום ויום מניחים אותה במקומה, ומלחלוחית הדמעות שבעין היא נדבקת בקרנית, ועל ידי הדבקה זו היעוות שבקרנית מתיישר.

אך במציאות אין זה אלא בקושי פתרון חלקי, למרות ההתאמה בין העדשה לקרנית, היא אינה יכולה להיות התאמה מלאה, מהסיבה הפשוטה שאם היא כמותה, אם כן מה היא הועילה, היא לא תיישר את העיוות, ולכך, או שהעדשה נופלת לעתים קרובות, או שהיתה והעדשה חלקה לעומת הקרנית שיש בה בליטה ועיוות, היא משפשפת את הבליטה וגורמת לכאבים הדומים להרגשה של גרגיר חול שנכנס לעין ושורט ומשפשף את הקרנית, עד כדי שמורכחים להסיר את העדשה, ושוב הראיה חוזרת להיות מטושטשת, כך שבדרך כלל ראייתם של החולים במחלה זו, אינה מהמשופרות.

למרות מחלתו של שמעיה, עסק הוא בתורה בהתמדה ובמסירות כאשר פעמים רבות עיניו כאבו מרוב מאמץ בקריאת האותיות הקטנות בגמ' ובמפרשים, ולמרות כל זאת, שמעיה המשיך בהתמדתו ובמסירותו בלימוד התורה ועמלה.

מלבד כל זאת הצטיין שמעיה בקדושת העינים, גם באותם ימים בהם ראה כשורה, שמר את עיניו מכל משמר, תמיד שגור היה על לשונו, וכי לחינם הקב"ה נותן לי ימים בהם אני רואה היטב, אם לא כדי לנצל את עיני לתורה ומצוות, ולא חלילה להכשל בהם, והיה מסיים בתפילתו של דוד המלך ע"ה בתהלים (קי"ט י"ח), שעיקר רצונו ושאיפתו בראייתו השלימה היא, "גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך", וכפי שפירש"י שם, שה' יגלה את עיניו לראות נפלאות מהתורה, את הדברים המכוסים שאינם מפורשים בה.

כשהציעו בפניו בבית החולים את האפשרות להרשם לתור לעבור השתלת קרנית, ככל יהודי, שאל את רבותיו בדבר המעשה אשר יעשה, האם מותר לו לעבור השתלה זו שנלקחה מיהודי מת, ורבותיו השיבוהו, שאין הדבר גלאט כלל וכלל, וזאת משום שבעצם לקיחתה עוברים על 'ניוול המת', ומלבד מה שהקרנית 'מחויבת קבורה', ויש בזה גם משום 'גזל המת', יש בזה איסור נוסף של 'איסור הנאה ממת', ולמרות שיש המקילים בזה, משום שסוברים שבלקיחה קלה זו אין בזה כל כך ניוול, והיות והקרנית נחשבת כאבר שעדיין חי, אין בזה משום חיוב קבורה ואיסור הנאה, ובמקום חולי חמור זה, שסומא נחשב כמת, אפשר להקל, בכל זאת פסקו לו רבותיו, שינסה להשיג קרנית מגוי, שכל איסור ההנאה ממנו הוא רק דרבנן, ובמקום חולי התירו.

תקופה ארוכה המתין שמעיה יחד עם עוד קבוצת חולים רבים להזדמנות שימות גוי בארץ הקודש, כדי שיתאפשר ל'התרימו' על קרניותיו ולהשתילם בעיניהם, והיות ובסייעתא דשמיא זכינו שארץ הקודש רובא ישראל, יכל שמעיה רק לקבל מאחד שיוברר ללא כל ספק שאינו יהודי, לכך, למרות המתנתו הארוכה, נדחה שוב ושוב.

באחד הימים בישרוהו הרופאים, שיתכן וישועתו קרבה, מפני שה'חגא' של הגויים קרבה ובאה, בתחילה נזדעזע שמעיה מהדברים, היתכן ויהיה לי ישועה בזכות ה'חגא', הרי זה אמונה ממש בעבודה זרה, שעליה יש לנו חיוב של 'יהרג ואל יעבור', אך לאחר שהסבירוהו הרופאים, שזמן ה'חגא' זה הישועה לכל שומרי תורה ומצוות הממתינים להשתלה מגויים, וזאת שהגויים בכל ארצותיהם משתכרים לרוב, ומחמת כן ישנם אלפי תאונות דרכים, ומתוך כל אותם ההרוגים המגיעים לבתי חולים, שבימים כתיקונם הרופאים עוטים על השלל לבתר את גופותיהם ולחטוף את אבריהם להשתלה, אך בימים אלו גם הרופאים בין השיכורים, לא עושים בימים אלו אלא ניתוחי חירום, לכך יש עודפי אברים במדינות רבות, המועברים לחולי עמך ישראל, כל אלו ששמרו עצמם מהשתלות אסורות, ולכך נקוה שבימי החגא הבאים, ימצא לך קרנית מתאימה.

הרופא הוסיף והסביר, שלמרות שהקרנית היא אבר פשוט, אין בו כמעט כלי דם, ולכך, בשונה משאר האברים המושתלים הנצרכים להתאמה מדויקת וסובלים קשות ממצבי 'דחיה', בקרנית אין כמעט מצבי 'דחיה', בכל זאת יש צורך בהתאמה אחת, שהגיל של התורם והמקבל יהיה שווה, שהקרנית לא תהיה יותר מבוגרת מהעין, שדבר זה גורם לחוסר התאמה וקלקול מהיר, וכן שלא תהיה צעירה יותר ממנה, שגם זה אינו מצב טוב, לכך סיים הרופא את דבריו, תתפלל היטב שמבין הקרניות שיגיעו ארצה, יהיו קרניות המתאימים לגילך.

תפילותיו ודמעותיו של שמעיה בקעו רקיעים, ואכן באחד מימי החגא הודיעוהו שיזדרז לבוא לבית החולים, היות והגיע משלוח של אברי השתלה, ביניהם כמה עשרות קרניות.

יחד עם עוד כמה עשרות מחולי עם ישראל, הגיע שמעיה לבית החולים, ואכן נמצאה קרנית מתאימה והוא עבר את ההשתלה בעינו האחת בהצלחה רבה.

לאחר כמה שבועות מההשתלה, החל שמעיה לראות באופן מטושטש וחלקי. במשך השנה וחצי שחלפה מההשתלה, עבר בדיקות וטיפולים שונים, בכל כמה שבועות היה צריך להוציא תפרים שנפרמו, ורק לאחר התקופה הארוכה, שהשתל נקלט והתחבר והתאחה לחלוטין, יכל שמעיה לרכוש משקפיים חדשות ולראות באותה העין כאחד האדם.

כשעברה התקופה הקשה, והחל לראות בעינו זו ראיה טובה, לא הפסיק פיו מלהודות ולהלל להקב"ה על ניסיו שבכל יום עמו, על כל ראיה וראיה, בכל הזדמנות היה מספר חסדי ה' עמו, על ראייתו השבה, והשתדל מאוד לקיים את קבלתו, לנצל את עיניו רק לדברים טובים וטהורים, לשמור על קדושתן בכל משמר.

לאחר שעברו שלוש שנים נוספות, חשב בדעתו שהגיע העת לעבור השתלה נוספת, ולמרות שבקופת חולים אישרו את השתתפותם בהוצאות, במשך תקופה ארוכה לא נמצאה קרנית מתאימה מגוי, ההסדר בהבאת חלקי גופות של גויים בימי אידיהם פסק מסיבה כל שהיא, ואילו לטוס לחו"ל ולבצע השתלה, עלה סכום עתק שלא היה בידו, ובהוראת רבותיו המתין להזדמנות שתבוא.

באחד הימים כשנסע למרן שליט"א להתברך ברפואה שלימה, ביקש ממרן שייעץ לו עצה טובה מה יוכל לעשות בכדי שיזכה בקרוב למצוא מזור ורפואה למחלתו, שלמרות המתנתו הממושכת, טרם נמצאה קרנית מתאימה וראויה עבורו.

מרן שליט"א השיבו, שהיות ומצאנו בבבא בתרא דף ד' ב', שבבא בן בוטא אמר להורדוס, שכיון שהוא פגע בעיני העדה, שיבנה את בית המקדש שהוא עינם של ישראל, ועצה זו גם תועיל לך, אם אתה רוצה למצוא מהר ישועה לעיניך, תשמור על עיני העדה, תזהר ותשמר מפגיעה בתלמידי חכמים, ובכל פעם שתשמע חלילה פגיעה בתלמיד חכם, תמהה ותערור את השומעים על חשיבותם הרבה של התלמידי חכמים, ודרגתם הצעומה.

שמעיה יצא מביתו של מרן שליט"א בהחלטה נחושה, לבל יבליג עוד בשומעו ולזלזל או קריירות בגדולי ישראל ותלמידי חכמים, אלא אדרבה, יעשה ככל יכלתו כדי לחזק ולעורר על נושא כאוב ומזולזל זה.

לא ארכו הימים, ואוזניו שמעו מאן דהוא המזלזל בתלמיד חכם גדול, מיד אזר כגבר חלציו, ולמרות ביישנותו הטבעית, קם ממקומו וניגש לאותו יהודי ושומעי שיחו, והחל להסביר להם את גודל כבוד התורה ולומדיה, ומאידך על הסכנה בדבר הדיבור והזלזול בתלמידי חכמים, שהקב"ה תובע עלבונם, והמשיך והביא מאמרי חז"ל רבים על גדלותם ומעלתם הרבה של התלמידי חכמים, שמלבד מה שכבודם הושווה לכבוד המקום, המכבדם מכבד את הקב"ה, והמזלזל בהם, חלילה, כאילו מזלזל בשכינה, ועוד שהם המגינים על העולם ומציילים אותנו מכל צרה וצוקה נגע ומחלה.

בהנהגתו זו המשיך שמעיה ימים רבים, כאשר ידעו כל יושבי שער, שלא כדאי לדבר אף בזלזול קל על כל תלמיד חכם במרחק רב ממנו, כי מיד שמעיה ידבר אודות אותו הת"ח דברי שבח רבים, כך שיצא הפסדו בשכרו.

באחד הימים, בעודו יושב בבית המדרש, הגיע בנו הגדול והודיעו, שכעת התקשרו מבית החולים להודיע בשורה טובה המדשנת עצם, שפועל בנין זר נפל מפיגום מגובה רב אל מותו, וכאשר פונה לבית החולים ל'חלוקה', בין שאר האברים שניטלו ממנו, מצאו הרופאים שיש התאמה מלאה בקרנית של החרוג, לקרנית המבוקשת עבורו, ואשר על כן עליו להגיע בעוד כשעה לבית החולים, כדי שיוכלו להשתיל לו את הקרנית.

כשמוע שמעיה את הבשורה הטובה, קם על רגליו ובירך ברכת 'הטוב והמטיב', כדין שומע בשורות טובות, וביקש מבנו שילך לביתם, יכין עבורו את חפציו לבית החולים, ויזמין עבורו מונית שתאספהו מהכולל, כי יש לו איזה שהוא ענין דחוף שאינו סובל דיחוי לסדר באותם כמה עשרות דקות שנשארו לו.

מיד בלכת בנו, זירז שמעיה עצמו לחנות הקרובה, קנה בסכום גדול ונכבד כמה מיני כיבוד ושתיה, והביאם למטבחון הקטן שעל יד הכולל, עבור שעת סוף ה'סדר', מוגש מוקטר לעמלי התורה, כמקצת סעודת הודיה להקב"ה על רוב חסדו וישועתו שגמל עמו היום ועד היום.

תוך כדי שסיים לסדר את ה'כיבוד הכבד', נשמעו ברקע הצפירות הרמות של המונית שהוזמנה, ושמעיה מיהר ליסוע לבית החולים, כאשר ידידיו וכל מכריו מתפללים לרפואתו ולישועתו.

כשהגיע בשערי בית החולים, הופנה מיד למחלקת כירוגיה-עינים, שם אושפז ולאחר כמה שעות הועבר לחדר ניתוח, שבסייעתא דשמיא מיוחדת בעזרת ה'יוצר עין', הצליחו הרופאים לבצע את הניתוח על הצד היותר טוב ומועיל.

לאחר כמה שבועות, כשהקרנית החדשה החלה להתאחות ולהתחבר, הזמין שמעיה את חבריו וידידיו ובני משפחתו, לסעודת שבח והודיה להקב"ה על כל רחמיו וחסדיו עד היום הזה, ובפרט על הסייעתא דשמיא שראה בכל שלב ושלב, עד להשתלה ותחילת הריפוי.

במהלך הסעודה דרש שמעיה בענייני חיוב ההודאה והשבח, כמו כן הזכיר את ה'סגולה' שנתן לו מרן שליט"א, בדבר ההקפדה על עינו של עולם, על כבודם של התלמידי חכמים, ובסיום דבריו איחל לעצמו, שיזכה אכן לראות בשלימות בשתי עיניו, גם את הגאולה השלימה במהרה בימינו, 'עין בעין יראו בשוב ה' ציון', והוסיף והתחנן לפני שוכן מרומים, שלעולם לא ישכח את החסד הגדול שעשה עמו, בשתי המתנות היקרות שנתן לו, ובזכות זה יצליח לעמוד בנסיונות החיים בשמירת קדושת העינים, שלא לפגום ולקלקל במה שקיבל.

בסיום דרשתו הנלהבת, פנה אליו שרגא, אחד מבני החבורה בכולל, ושאלו, בעת סעודה זו אני נזכר באותו יום, לפני כמה חדשים, שבנך הגדול הזעיקך למהר לבוא לבית החולים להשתלה, ובמקום למהר בעקבותיו, מצאת לך זמן לקנות כיבוד לכולל, לשם מה טרחת כל כך ובדמים יקרים, כאשר במצבך הקשה היית חצי עיוור, במקום להזדרז ליסוע לבית החולים.

ענה לו שמעיה, אמת, שאם אכן התעכבות זו היה בה משום פגיעה בבריאותי, ודאי שלא הייתי עושה כן, ואדרבה, היה בכך איסור, אבל היות וידעתי שיש לי שהות של עוד כמה דקות, נזדרזתי לעשות כן, וכפי שלמדתי באותו בוקר בפרשתינו על פי פרש"י.

לעורר את בני המשפחה ללימוד הפרשה עם פרש"י.

השאלה היא: מנין בפרשתינו עפרש"י מצא שמעיה מקור לנהוג כהנהגתו זו?

שוואכקוקער - שאינו רואה היטב

תשובה ל"סיפור ושאלה בציידו" משבוע שעבר:

בתשובה לשאלה, מנין בפרשתינו עפרש"י ניתן להביא ראיה לצדקת טענת אחד הצדדים, בדין תורה בין הנהלת ישיבה לנציג הנדיב חתם בפניהם על התחייבותו הכספית לבנין, שבעקבותיה הם השקיעו סכומים אדירים בבנין, וכעת שהנדיב ירד מנכסיו, תובעים הם את נציגו, שלא חתם על החוזה כנציג הנדיב אלא את שמו בלבד, ומאידך טוען הנציג, שאף ששמו חתום על ההתחייבות, הנהלת הישיבה ידעה היטב שאין הוא מתחייב, אלא רק בשמו ובשליחותו של הנדיב. ניתן להוכיח שלכאורה טענתו של הנציג מסתברת, במיוחד כאשר הנהלת הישיבה ידעה היטב שאין בכוחו לשלם את כל הסכומים האדירים, אלא הוא משמש כידו הארוכה של הנדיב, ועל אף שנהג שלא בחכמה שחתם את שמו על ההתחייבות, בכל זאת יש סברא וראיה לדברין, וזאת מדברי רש"י י"ח י', עה"פ, "ויאמר שוב אשוב אליך כעת חיה והנה בן לשרה אשתך ושרה שמעת פתח האהל והוא אחריו", וביאר רש"י, "שוב אשוב. לא בשרו המלאך שישוב אליו, אלא בשליחותו של מקום אמר לו, כמו ויאמר לה מלאך ה' הרבה ארבה, והוא אין בידו להרבות, אלא בשליחותו של מקום, אף כאן בשליחותו של מקום אמר לו כ"ל. מבואר בדברי רש"י, שאף כאשר המלאך אמר שהוא יעשה דבר, אין הכוונה כלל על עצמו, שהרי הוא אין בכוחו לעשות, ובהכרח שהוא רק בשליחותו של מקום, ולכאורה ההד"נ בנידו"ד, שהיות והיה ברור להנהלת הישיבה שאין בכחו לתרום בעצמו לבנין, אלא הוא רק נציגו של הנדיב, א"כ אף שהוא חתם בעצמו על ההתחייבות, בכל זאת יש סברה לומר שאי אפשר לחייבו על כך.**

תשובות לשאלות המתפרסמות בעלון זה, יש לשלוח בכתב ברור וקריא, בצירוף שם וטלפון
עד ליום ג' בשעה 23.00 בלבד לפקס' 9741115 - 972-8 +(24 שעות)
או לפקס 1-732-3634947 או למייל yaepstein@aol.com עד יום ב' בערב בלבד.

הפרסים לשבוע זה: ספר **"תוספות הראש עהש"ס"**, ד"כ.
עוד **ארבעה זוכים נוספים**, כל אחד בספר **"שיטה מקובצת השלם עמ"ס ב"מ"**, ב"כ.
הפרס לשבוע זה על "סיפור ושאלה בציידו": **שני זוכים**, כל אחד בספר **"פנינים יקרים עה"ת"**, הוצאה חדשה
להערות, הארות ותגובות וכל עניני העלון, יש לפנות לפקס' הנ"ל.
לתרומות, הנצחות והפצה ניתן לפנות למערכת

שפות הזוכים לשבוע שעבר:

חיון מ. – בני ברק – חידושי רע"א עהש"ס, נ"כ.
שפיראא י.א. – קרית ספר – חידושי הגר"א על המשניות ועל התוספתא.
שווימער ש. – לייקווד – חידושי הגר"א על המשניות ועל התוספתא.
ויינר י. – בית שמש – חידושי הגר"א על המשניות ועל התוספתא.
אומן ש.ח. – מודיעין עילית – חידושי הגר"א על המשניות ועל התוספתא.
מאגן י.מ. – לונדון – נפש החיים.
דלמן נ. – לייקווד – נפש החיים.

הודעה נשלחה/תשלח לזוכים.

לתקופת נסיון, ניתן לקבל כל שבוע את העלון **בפקס** או **באימייל** (ללא תשלום). המעוניינים לקבלו, ישלחו את שמם וכתובתם בכתב ברור, בתוספת מס' טלפון לבירורים, לפקס המערכת או למייל: yaepstein@aol.com

הסיפור לא נכתב הלכה למעשה, ואין להסיק מסקנות הלכתיות או הנהגתיות מסיפור הדברים.

© כל הזכויות שמורות ל"איחוד בחידוד" ולרבנים הכותבים – מודיעין עילית - ארץ ישראל